

НЕОБХІДНА ОБОРОНА ПРИ ПОСЯГАННІ НА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Проаналізовано найбільш актуальні проблеми необхідної оборони при посяганні на власність в Україні та запропоновано шляхи їх розв'язання. На основі дослідження зроблено висновки про недосконалість положень про стан сильного душевного хвилювання в умовах необхідної оборони, дано авторське визначення поняття «провокація необхідної оборони», обґрунтована необхідність його законодавчого закріплення. Звертається увага на важливість встановлення значення для потерпілої особи майна, на недоторканність якого здійснюється посягання. Запропоновано внести зміни та доповнення до положень про необхідну оборону в чинному Кримінальному кодексі України.

Ключові слова: необхідна оборона, посягання на власність, право власності, провокація необхідної оборони, сильне душевне хвилювання, майно.

Постановка проблеми. Право приватної власності має фундаментальний характер і впливає на всю систему прав людини, а можливість здійснення цього права дає змогу характеризувати державу як соціальну, тобто таку, яка забезпечує високий рівень життя для своїх громадян. Приватна власність у сучасних умовах має не тільки економічну функцію, а й слугує засобом усебічного і вільного розвитку особи, створюючи можливість задовольняти не лише економічні, а й культурні, духовні, естетичні потреби та запити особи. Гарантування права приватної власності – це один з важливих факторів соціальної стабільності, засіб підвищення добробуту населення. Питання захисту власності, зокрема майна, нерухомості для сучасної людини все частіше виходить на перше місце. І якщо хто-небудь може посягнути на недоторканність цього блага, природно, що людина повинна мати право його захистити. Такий захист може здійснюватися двома шляхами: по-перше, особа може звернутись до суду з метою поновити своє право власності, а, по-друге, якщо цього потребують обставини, – особа сама може фізично захистити це право. Саме для реалізації такої можливості законодавством закріплені певні правові механізми, зокрема така обставина, що виключає злочинність діяння, як необхідна оборона. Враховуючи, що право на необхідну оборону є з самого початку саме правом, а не обов'язком особи, то, очевидно, потрібно брати до уваги суб'єктивне ставлення останньої до своєї власності. Для когось вартість того чи іншого майна важко виміряти грошима, тому що, окрім вкладених у відповідне майно коштів, у нього вкладено і чимало сил, часу, емоцій – у сукупності це все перетворює звичайну річ у майже безцінний предмет для конкретної особи. А якщо такою власні-

стю, на яку посягають, виступає нерухомість, то тут на перший план виходять і багато інших благ: право на недоторканність житла, приватного життя тощо. Тому очевидно, що об'єктом захисту в умовах необхідної оборони на рівні з життям і здоров'ям є майно, оскільки принцип непорушності права власності завжди органічно пов'язаний з життєдіяльністю людини.

Саме тому вдосконалення вітчизняного законодавства в частині умов правомірності необхідної оборони як загалом, так і при посяганні на власність зокрема, дуже важливе: кожен зможе почуватися справді у безпеці і відчувати впевненість у законності своїх дій, а не вагатиметься щоразу, коли виникне необхідність застосування сили до того, хто вирішив посягнути на одне з найфундаментальніших прав людини – право власності. Проте таке вдосконалення важко здійснити, якщо не вирішити найбільш актуальні проблеми, що виникають у теорії та на практиці.

Ступінь наукової розробки проблеми. Теоретичними джерелами дослідження є філософські праці, правова література радянського і сучасного періоду. Під час даного дослідження опрацьовані праці таких учених у галузі кримінального права, кримінології та психології, загальної теорії держави і права, філософії: П.П. Андрушка, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, В.Л. Володарського, П.А. Вороб'я, В.О. Глушкова, Л.В. Гусар, В.П. Діденка, О.О. Дудорова, А.Ф. Коні, М.Й. Коржанського, В.Ф. Кириченка, О.М. Костенка, М.П. Куцевича, О.М. Литвака, О.М. Лупіносової, М.І. Мельника, С.Ф. Мілюкова, А.А. Музики, В.О. Навроцького, В.В. Орехова, М.М. Паше-Озерського, А.А. Піонтковського, О.М. Попова, Й.І. Слущького, В.В. Сташиса, М.С. Таганцева, В.Я. Тація, І.С. Тишкевича, В.І. Ткаченка, О.Ф. Федосової, П.Л. Фріса,

Т.Г. Шавгулідзе, М.І. Якубовича, С.С. Яценка та ін.

Незважаючи на те, що сьогодні інститут необхідної оборони висвітлюються в окремих наукових публікаціях, із погляду теорії та практики захист власності в умовах реалізації необхідної оборони в Україні малодосліджений. Зазначені обставини зумовили актуальність обраної теми та визначили необхідність її детального дослідження.

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити актуальні проблеми необхідної оборони при посяганні на власність в Україні та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Пленум Верховного Суду України у постанові № 4 «Про практику застосування судами законодавства, яке забезпечує право на необхідну оборону від суспільно небезпечних посягань» від 28 червня 1991 р. [4] (втратила чинність в 2002 році) свого часу вже визнав, «... що при розгляді справ про необхідну оборону суди допускають помилки, які призводять до порушень прав громадян, необгрунтованого засудження за дії, вчинені в стані необхідної оборони. Попереднє слідство в цих справах нерідко зводиться до збирання лише доказів про обвинувачення в заподіянні смерті або тілесних ушкоджень потерпілому. При цьому всупереч вимогам ст. 22 КПК України не завжди всебічно, повно і об'єктивно встановлюються обставини справи, неналежно перевіряється поведінка потерпілих, що передувала події, взаємовідносини з обвинуваченими, а також показання останніх про вчинення на них нападу і заподіяння шкоди. Нерідко захист особи від посягання розцінюється як участь в обопільній бійці. Суди не завжди усувають недоліки попереднього слідства, самі допускають помилки, не з'ясовують, чи дійсно мав місце напад на обвинуваченого, іноді не враховують характер і раптовість посягання, інтенсивність і можливість для його відбиття. Деякі суди, виклавши у вирокі обставини справи відповідно до зібраних доказів, належно їх не оцінюють і дії винних неправильно кваліфікують, виходячи лише з тяжких наслідків, що настали. Окремі суди обмежуються засудженням тільки осіб, які при захисті від нападу перевищили межі необхідної оборони, і не вживають заходів для притягнення до відповідальності тих, хто вчинив злочинне посягання. Допускаються помилки при призначенні покарання. Суди не завжди з'ясовують причини й умови, що сприяли вчиненню злочинів, нерідко залишають без реагування випадки антигромадської поведінки окремих громадян, недоліки по припиненню подібних проявів». На жаль, така неприємна критика

Верховного Суду України на адресу судової гілки влади України відображає сучасний стан справ про випадки необхідної оборони, навіть після сплину більш ніж 20 років.

Беручи до уваги типові помилки при застосуванні судовими і правоохоронними органами ст. 36 Кримінального кодексу України [2] (надалі – КК України), можемо запропонувати конкретні рекомендації, спрямовані на удосконалення цієї статті та її практики застосування.

Важливим є питання про те, чи всі суспільно небезпечні посягання викликають стан необхідної оборони. Теоретично, при буквальному тлумаченні норми ст. 36 КК України необхідна оборона можлива проти будь-якого злочину, хоча насправді це не так. Не виникає права на необхідну оборону, наприклад, за таких посягань, як порушення авторських або суміжних прав, провокація хабара і в інших випадках вчинення навіть тяжких злочинів (наприклад, виготовлення підроблених грошей). Водночас необхідна оборона допускається проти явно неправомірних дій особи, якій чинним законодавством надано право у випадках, передбачених законом, застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби, вогнепальну зброю (наприклад, представника влади, працівника правоохоронного органу, державного виконавця, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця).

Пояснимо це положення на прикладах. Якщо під час здійснення затримання чи арешту застосовується незаконна (особа не чинить опору) чи надмірна сила, то працівник правоохоронного органу може розглядатися як той, хто посягає, а той, кого затримують чи арештовують, – як особа, яка перебуває у стані необхідної оборони. Або, наприклад, державний виконавець намагається позбавити особу права володіння житлом, виселяючи її з останнього за відсутності будь-якої правової підстави, – в такому випадку особа, на правомірне володіння майном якої посягають, може застосувати силу, щоб припинити таке посягання.

Окрім того, на наше переконання, встановлення права народного депутата України безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, незалежно, зокрема, від їх форм власності, забезпечене йому Законом України «Про статус народного депутата України» [3] – суперечить положенням Конституції України [1]. Так, у ст. 41 Конституції України закріплено непорушність права власності, а у ст. 30 Основного Закону України встановлено, що: 1) кожному гарантується

недоторканність житла; 2) не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду; 3) у невідкладних випадках, пов'язаних з врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла або до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку, тобто без вмотивованого рішення суду. І хоча згадане вище право, яке надано представникам депутатського корпусу ст. 80 Конституції України, очевидно закріплене з метою реалізації ними своїх депутатських повноважень, а не для вчинення злочинних нападів як таких, проте практика свідчить, що саме народні депутати України часто зловживають своїм правом безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, незалежно, зокрема, від їх форм власності, явно не переслідують жодної з цілей, що вказані у ст. 30 Конституції України, а блокують їх роботу, «прикриваються» службовим посвідченням та своєю недоторканністю, коли працівники правоохоронних органів намагаються припинити зловживання вказаним правом. Тому особа, у випадку такого посягання на конституційні права, може правомірно скористатись правом на необхідну оборону (окрім того, в ст. 55 Конституції України зазначено, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань) – принцип недопустимості зловживань повинен чітко дотримуватись навіть народними депутатами України.

Потрібно обов'язково враховувати суб'єктивний стан особи, яка захищається, в момент захисту. Очевидно, що остання не завжди може точно співвіднести свої дії з небезпекою посягання, що загрожує, внаслідок хвилювання, збудження, страху, переляку тощо, тобто деколи перебуває в стані, що заважає їй всебічно оцінити ситуацію. У цьому випадку при оцінці правомірності заподіяної тому, хто посягає, шкоди треба виходити із суб'єктивного сприйняття посягання особою, яка захищається, його небезпечності і обстановки захисту. Формулювання ч. 4 ст. 36 КК України передбачає собою єдину підставу для визнання того, що справді мало місце сильне душевне хвилювання, – наявність суспільно небезпечного посягання, яке викликає такий стан, проте, на нашу думку, існує необхідність законодавчо закріпити додатково й інші

підстави. Адже очевидно, що в кожній ситуації необхідної оборони особі доводиться захищати ті чи інші права, інтереси, які охороняються законом, саме через суспільно небезпечне посягання щодо них (інакше відсутній стан необхідної оборони як такий), а тому можна зробити висновок, що кожен випадок перевищення меж необхідної оборони вчиняється тоді особою у стані сильного душевного хвилювання і, як наслідок, – особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж необхідної оборони (як відомо, особа лише в останньому випадку несе відповідальність). Вважаємо за необхідне визначити причини виникнення стану сильного душевного хвилювання. Аналіз статей обох частин КК України, а саме ч. 3 ст. 39, п. 7 ч. 1 ст. 66, ст. 116 і ст. 123 дозволяє зробити висновок, що найбільш вичерпно такі причини визначаються законодавцем у ст. 116 КК України, а тому певні положення цієї статті були б найбільш прийнятними для характеристики такого стану в ч. 4 ст. 36 КК України. Необхідно звернути увагу на те, що такий стан може виникнути як внаслідок суспільно небезпечного посягання, так і в результаті тяжкої образи чи систематичного знущання, хоча самі по собі (без факту вчинення суспільно небезпечного посягання) останні не можуть розглядатись у контексті ст. 36 КК України як самостійні достатні підстави для надання права потерпілій особі правомірно заподіяти саме тяжку шкоду особі, яка вчиняє такі дії, а повинні виступати обов'язковим додатком до суспільно небезпечного посягання. Та якщо знущання мали місце щодо потерпілої особи до безпосереднього вчинення суспільно небезпечного посягання, а в подальшому – і в поєднанні з останнім, то можна стверджувати, що мало місце знущання, яке має систематичний характер. На перший погляд, такі додаткові умови звужують можливі випадки виникнення стану сильного душевного хвилювання і в кінцевому підсумку межі застосування права на необхідну оборону, проте неточність визначення причин виникнення стану сильного душевного хвилювання в особи, яка здійснює своє право на необхідну оборону, небезпечна з огляду на те, що суб'єкти судово-експертної діяльності на власний розсуд визначаючи, чи могла особа оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановки захисту, можуть зловживати недосконалістю ч. 4 ст. 36 КК України. Саме тому необхідно детально законодавчо закріпити умови, за яких може виникнути стан сильного душевного хвилювання при необхідній обороні: це дасть можливість визна-

чити конкретні причини виникнення стану сильного душевного хвилювання при необхідній обороні, і, як наслідок, – безпомилково встановлювати, коли особа справді не підлягає кримінальній відповідальності, а коли повинна її нести за перевищення меж такої оборони. Пропонується викласти ч. 4 ст. 36 КК України в такій редакції: «Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо через сильне душевне хвилювання, яке викликане суспільно небезпечним посяганням і що раптово виникло внаслідок знущання, яке мало систематичний характер, або супроводжувалось тяжкою образою з боку того, хто посягає, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обставині захисту».

Також вважаємо, що не повинно визнаватись перевищенням меж необхідної оборони і не може мати наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, для відвернення не лише протиправного насильницького вторгнення, а й проникнення у житло, сховище, інше приміщення чи володіння особи, для припинення незаконного перебування в останніх, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає. Детально дану позицію буде роз'яснено в окремому дослідженні.

Сучасна держава має досить широкі можливості захищати життя та здоров'я особи, проте не в усіх випадках вона здатна вчасно й ефективно прийти на допомогу конкретній людині. У таких випадках громадяни повинні мати можливість захистити себе власними силами, а знання ними того, що держава схвалює таку їхню ініціативність, додасть рішучості в діях та впевненості в їх законності. Вважаємо, що коло випадків, коли здійснення особою права на необхідну оборону будуть правомірними навіть шляхом заподіяння тяжкої шкоди тому, хто посягає, повинно бути більш широким і їх безпосереднє закріплення в ч. 5 ст. 36 КК України позитивно вплине на правосвідомість громадян. Так, наприклад, правомірною повинна визнаватись необхідна оборона при відверненні чи припиненні викрадення людини, зґвалтування, пограбування або явно незаконного затримання чи арешту, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Потрібно обов'язково враховувати всі умови, в яких опинилась особа, яка реалізовувала право на необхідну оборону, в тому числі і те, чи переслідував мету заподіяння шкоди своєму визаві той, хто здійснював таку провокацію, і вже залежно від цього здійснювати правильно квалі-

фікацію: бувають випадки, коли особа провокує конфлікт з метою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень тому, хто почне оборонятись. Провокація як негативне явище повинна мати наслідки для того, хто до неї вдається, тому пропонуємо доповнити частиною 6 ст. 36 КК України, яка врегулює питання провокації необхідної оборони, і викласти її в такій редакції: «Не вважаються необхідною обороною дії особи (провокатора необхідної оборони), яка сама спровокувала застосування щодо себе насильства зі сторони іншої особи з метою вбивства цієї особи чи заподіяння їй тілесних ушкоджень. Якщо провокатор необхідної оборони припинив будь-які дії, спрямовані на заподіяння шкоди, та належно довів це до відома спровокованої особи, але вона продовжує спроби заподіяти шкоду його здоров'ю чи власності, то заподіяння шкоди цій особі виправдане і має розглядатися за правилами необхідної оборони».

Необхідно врахувати під час з'ясування питання дотримання меж необхідної оборони не лише вартість майна, на недоторканність якого здійснюється посягання, але й значення цього майна для потерпілої особи: хоча зазвичай право власності на певні речі або саму річ можна відновити, трапляються випадки, коли в силу певних обставин майно можна втратити назавжди, якщо не виступити на його захист. Так, до таких речей, на нашу думку, можна віднести: 1) унікальні, неповторні (єдині у природі) речі (наприклад, твори мистецтва); 2) винахід, корисну модель, промисловий зразок, розміщену на матеріальному носії раціоналізаторську пропозицію, які є такими по суті, але права на які ще не оформлено (наприклад, у зв'язку з тим, що були щойно придумані), – будь-хто, протиправно заволодівши ними, може видати їх за свої; 3) речі, які мають важливе родинне значення чи такі, що дорогі як пам'ять про когось, щось. У таких випадках відсутня малозначність діяння, в діях того, хто здійснює посягання, і виникає право на необхідну оборону. У ч. 2 ст. 11 КК України законодавцем розкрито зміст малозначності діяння, який зводиться до того, що відсутня суспільна небезпека і істотна шкода фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. А в п. 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 1 «Про судову практику у справах про необхідну оборону» від 24 квітня 2002 року [5] роз'яснюється, що «... не утворюють стану необхідної оборони дії, спрямовані на припинення правопорушення та заподіяння шкоди, яке хоча формально і містить ознаки злочину, але через

малозначність не становить суспільної небезпеки». Проте вважаємо, що в даному випадку істотність шкоди носить оціночний характер, тому щоразу необхідно повною мірою, всебічно й об'єктивно враховувати значення такого майна для його власника.

Реалізація громадянами права на необхідну оборону багато в чому залежить від того, наскільки правильно буде складатися судова практика і населення відчує свою правову захищеність. Правоохоронним органам треба більше залучати до роз'яснювальної роботи засоби масової інформації. Громадяни повинні переконатися, що їх правомірна протидія тому, хто посягає, в жодному разі не засуджується суспільством і державою, а навпаки, вітається та заохочується. По суті, мова йде про необхідність стимулювання активності громадян у реалізації належного їм права, оскільки володіння правом ще не означає його реалізацію.

Висновки. У результаті дослідження, виконаного на основі аналізу чинного законодавства, практики його застосування та опрацювання наукових праць, у роботі сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на розв'язання актуальних проблем необхідної оборони при посяганні на власність в Україні. Так, нами досліджено, що останні виникають у теорії і на практиці з таких причин: 1) типові помилки при застосуванні судовими і правоохоронними органами ст. 36 КК України часто трапляються у зв'язку з фактичною відсутністю бажання відмовитись від застарілої радянської практики вирішення справ про необхідну оборону не на користь того, хто оборонявся; 2) праву на необхідну оборону часто протиставляється зловживання правом особами з певним особливим статусом, наприклад, народними депутатами України; 3) чинна конструкція ч. 4 ст. 36 КК України містить прогалини і «розмиті» формулювання, що може ставати причиною зловживань особами, які встановлюють у того, хто оборонявся, відсутність чи наявність стану сильного душевного хвилювання; 4) ч. 5 ст. 36 КК України потребує розширення кола випадків, за яких здійснення особою права на необхідну оборону буде правомірним навіть шляхом заподіяння тяжкої шкоди тому, хто посягає; 5) у чинній редакції ст. 36 КК України відсутнє поняття провокатора необхідної оборони; 6) на практиці під час з'ясування питання дотримання меж необхідної оборони в взагалі не враховується значення для потерпілої особи майна, на недоторканність якого здійснюється посягання; 7) невпевненість у правомірності своїх дій у випадку можливої реалі-

зації права на необхідну оборону спричинена браком відповідної роз'яснювальної роботи з боку працівників правоохоронних органів та ЗМІ.

Із урахуванням вищевказаного, з метою удосконалення інституту необхідної оборони при посяганні на власність в Україні, пропонується внести зміни та доповнення до ст. 36 КК України та викласти її в такій редакції:

«Стаття 36. Необхідна оборона

1. Необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

2. Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.

3. Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. Перевищення меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 і 124 цього Кодексу.

4. Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо через сильне душевне хвилювання, яке викликане суспільно небезпечним посяганням і що раптово виникло внаслідок знущання, яке мало систематичний характер, або супроводжувалось тяжкою образою з боку того, хто посягає, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту.

5. Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, для відвернення протиправного насильницького вторгнення чи проникнення у житло, сховище, інше приміщення чи володіння особи, для припинення незаконного перебування в останніх, а також для негайного відвернення чи припинення викрадення людини, зґвалтування, пограбування або явно незаконного затримання чи арешту, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

6. Не вважаються необхідною обороною дії особи (провокатора необхідної оборони), яка са-

ма спровокувала застосування щодо себе насильства зі сторони іншої особи з метою вбивства цієї особи чи заподіяння їй тілесних ушкоджень. Якщо провокатор необхідної оборони припинив будь-які дії, спрямовані на заподіяння шкоди, та належним чином довів це до відома спровокованої особи, але вона продовжує спроби заподіяти шкоду його здоров'ю чи власності, то заподіяння шкоди цій особі виправдане і має розглядатися за правилами необхідної оборони».

Усі запропоновані вище зміни і доповнення до ст. 36 КК України та роз'яснення у випадку їхнього впровадження, на нашу думку, не лише зміцнять інститут необхідної оборони в Україні, а й створять додаткові гарантії недоторканності власності в нашій державі.

Список літератури

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради

(ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.

3. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17.

4. Про практику застосування судами законодавства, яке забезпечує право на необхідну оборону від суспільно небезпечних посягань : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 червня 1991 р. № 4 // Вісник Верховного Суду України. – 1991. – № 6.

5. Про судову практику у справах про необхідну оборону : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 1 // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 4.

Стаття надійшла до редколегії 4 червня 2013 року.

Рекомендована до опублікування у "Віснику" членом редколегії В.Я. Марчаком.

О.М. Bodnaruk

NECESSARY DEFENSE IN CASE OF ENCROACHMENT UPON PROPERTY IN UKRAINE: ACTUAL PROBLEMS

Summary

The most actual problems of necessary defense in case encroachment upon property in Ukraine has been analyzed in the article and proposed their solutions. Based on the study the conclusions were made about the inadequacy of the provisions of state of strong nervousness in conditions of necessary defense, given the author's definition of "provocation of necessary defense". The author pays attention to the importance of establishing the value for the victim of property that encroaching. The author proposed to amend the provisions on necessary defense in the current Criminal Code of Ukraine.

Keywords: necessary defense, encroachment upon property, right of ownership, provocation of necessary defense, state of strong nervousness, property.

А.Н. Боднарук

НЕОБХОДИМАЯ ОБОРОНА ПРИ ПОСЯГАТЕЛЬСТВЕ НА СОБСТВЕННОСТЬ В УКРАИНЕ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ

Аннотация

Проанализированы наиболее актуальные проблемы необходимой обороны при посягательстве на собственность в Украине и предложены пути их решения. На основе исследования сделаны выводы о несовершенстве положений о состоянии сильного душевного волнения в условиях необходимой обороны, дано авторское определение понятия «провокация необходимой обороны», обоснована необходимость его законодательного закрепления. Обращается внимание на важность установления значения для потерпевшего имущества, на неприкосновенность которого осуществляется посягательство. Предложено внести изменения и дополнения в положения о необходимой обороне в действующем Уголовном кодексе Украины.

Ключевые слова: необходимая оборона, посягательства на собственность, право собственности, провокация необходимой обороны, сильное душевное волнение, имущество.